

A költői szó antinómiája

Kedves Hallgatók!

Előjáróban egy tökéletesen hétköznapi tapasztalatot idézek fel. Mindannyiunkkal megesett már, hogy egy hirtelen érzés kifejezéséhez, legyen az öröm, harag vagy akár meglepettség, nem találtunk szavakat. Ilyenkor az általános szabály szerint háromféle módon reagálunk. Az első reakciónál növeljük a hang intenzitását, míg az egészen addig torzulhat, hogy artikulált szavak helyett csupán artikulálatlan kiáltást hallatunk. A másodiknál csökkentjük a hang intenzitását, míg az egészen addig torzulhat, hogy a szavak már nem hallhatók, extrém esetben akár teljesen elhallgatunk. A harmadik reakció folyamán olyan kifejezéseket igyekszünk mondani, mint hogy „erre nincsenek szavak”, „elállt a szavam és a lélegzetem”,

---

Pór Péter egyetemi előadása.

azaz abszurd állításokat teszünk, hiszen szavakkal mondjuk, hogy nem találunk szavakat. Mostanra már önök is vélhetően felsimerték, hogy mindhárom reakció önellentmondásos, mivel magát a szólást, magát a szót teszi kétségessé, és kiáltáshoz, csendhez vagy abszurd állításhoz vezet.

Noha ez az antinómia általában az emberi beszéd belső sajátossága, a hétköznapi használat során gyakran megfeledkezünk erről. A költői szó megalkotásakor azonban nagyon is jelenlévő, egzisztenciális, sőt olykor épp a műalkotás tárgyát képezi. Előadásomban erre az antinómiára a legélesebb megnyilvánulásában világítok rá, amikor is a lírai alkotás épp ezt az antinómiát jeleníti meg.

Előadásom tehát két részből áll. Elsőként megkísérlem megragadni ezt az antinómiát, akként, ahogy az a költői szónak, sőt minden emberi szónak a belső sajátossága. A má-

sodik részben sorra veszek néhány idézetet, az első 1796-ból, az utolsó 1940-ből származik. Olvasásukkor lehetetlen lesz nem felismernünk, milyen állhatatossággal és éleslátással ragadta meg egy sor kiváló költő egyazon antinómia különböző aspektusait. És jutottak el mindnyájan (az egyetlen, anakronisztikus magabiztosságú költő, Victor Hugo kivételével), ki-ki a saját maga megközelítésével, különféle végérvényes formulák megfogalmazásához – amelyek viszont mindannyiban egységesen sajátosak is, hogy a meghatározhatatlant, a felfoghatatlant kell visszaadniuk, megragadniuk.

Először is megkíséreljük tehát körvonalazni magát az antinómiát. Elsőként is egy költői szöveghez folyamodunk, mindenesetre egy olyan szöveghez, amely azt a mitikus kort idézi, amikor is az ősi emberi szó és az első költői szó még egy és ugyanazon szó volt. Idézek néhány sort a Bibliából, amelyek egy emblematisz eseményt beszélnek el, mégpedig az apostolok szavának széjjelhasadását a néhány héttel korábban megfeszített és eltemetett Jézus megjelenésekor.

És mikor a pünkösöd napja eljött, mindnyájan egyakarattal együtt valának. És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, és eltélez az egész házat, a hol ülnek vala. És

megjelentek előttük kettős tüzes nyelvek és üle mindenikre azok közül. És megtelének mindnyájan Szent Lélekkel, és kezdenék szólni más nyelveken, a mint a Lélek adta nekik szólniok. [...] Minekutána pedig ez a zúgás lőn, egybegyüle a sokaság és megzavarodék, mivelhogy mindegyik a maga nyelvén hallá őket szólni. [...] Nemde nem Galileusok-é ezek mindnyájan, a kik szólnak? [...] halljuk a mint szólnak a mi nyelvünkön az Istennek nagyságos dolgait.

*Apostolok Cselekedetei, 2,1–11.,
Károli Gáspár fordítása*

Vegyük észre a leírt esemény lényegi és égbekiáltó antinómiáját annak egyetemes jelentőségében. Jézus földi életútja során kizárólag szavakon keresztül létezett (gondoljunk a tanításaira, vitáira, paraboláira és a legnagyobb csodájára is, a csodára, amikor Lázárt a szavak erejével támasztotta fel); miképpen szavakkal szűnt is meg létezni (gondoljunk Krisztus hét utolsó szavára). Ő maga volt a szó megtestesülése – miként kedvenc tanítványa, János is e definícióval kezdi tanúságtételét:

Kezdetben vala az Íge, és az Íge vala az Istennél, és Isten vala az Íge. / Ez kezdetben az Istennél vala. / Minden ő általa lett és nála nélkül semmi sem lett, a mi lett.

*János evangéliuma, 1,1–3.,
Károli Gáspár fordítása*

45 nappal földi létének vége után, amikor a tanítványok egybegyűlnek, hogy „galileusi” szavakkal üljenek gyászt, Jézus, az elhunyt Mester jelet küld nekik, ami teljes mértékben kívül esik a szóbeli kifejezés tartományán: egy lángnyelvet. E lángnyelv láttán a tanítványok elveszítik közös nyelvüket, közös szavukat, nem értik többé egymást, még kevésbé a sokaságot. Zsivajgó földi szavak sosem voltak még ilyen összehangolatlanok, de egyszersem szavak sosem voltak még ilyen tökéletes összhangban, igen, hallatlan (stricto sensu: hallatlan) égi összhangban! – A jelenet annyiban emblematis, hogy megőrzi és véglegesíti az emberi szó megszüntethetetlen antinómiáját. Mert épp ez: a közös szó elvesztése, a teljes értetlenség, a „zúgás” és a hallatlan „megzavarodás”, minden tanítvány egy és tökéletesen különböző saját szava lesz az egyetlen és közös szó, az egyetlen és közös „lehelet”, hogy befogadják azt, ami egy minden szón kívül álló jelen keresztül részül jutott nekik: az isteni megjelenését.

A keresztény elmélkedés nem feledkezett meg erről a lényegi antinómiáról. Gyorsan két példát említek. Önök biztosan értékelnifogják a felfoghatatlan geometrikus konstrukciót, amellyel Dante leírja a neki megadatott istenlátást:

A tiszta lényegű mennyei Fény mélyében három kör tűnt most élém: három színük volt, s egy a méretük. Az egyik tükrözte a másikat, mint dupla szivárvány; a harmadik tűz volt, s belőlük egyenlően áradt. Mily erőtlen ahhoz képest a szó, amit elmondhatnék – holott az is a látottakhoz képest szinte semmi.

Dante, *Isten színjáték, Paradicsom, Harmincharmadik ének*,
Nádasy Ádám fordítása

Dante olyan alakzatot jelenít meg, amelyik már egyáltalán nem az, hanem valamilyen, minden emberi tapasztalaton kívüli konstrukció, és minden egyes új szó, a fény minden egyes újabb jellemzője, amelylyel megtoldja a leírást, csupán újra és újra a felfoghatatlan megjelenést jeleníti meg, míg végül az abszurdig hatóan átláthatatlan. A keresztény elmélkedés másik extrém válasza a szavak teljes kihunyása: azokra a misztikusokra gondolok, akik Istentapasztalatukat korábban esetleg az emberek fülébe kiáltották, de végül némaságba, stricto sensu: hallatlan némaságba burkolóztak. Fontos itt megjegyezni, hogy az „abszurd” és a „hallatlan” jelzők szinonimák, az „abszurd” azt jelzi, ami „ab-surdus”, vagyis ‘távol van a hallottól, a megértéstől’. És még további példákat is hozhatnánk, kezdve a görög mitológiai gondolatvilággal, ahol az istenek orákulumai nemhogy megvilágíta-

nák a tudni áhítozók jövőjét, hanem labirintikus utakra vezetik őket. Foglaljuk össze az archaikus példák rövid sorának a tanulságát: mert a szó arra törekszik, hogy beteljesítse a végső hivatását, végül minden kifejezésen és minden megértésen kívül önnön felszámolására jut, legyen ez egy abszurd alakzat, legyen a teljes némaság.

Egyáltalán nem térek ki arra a kérdésre, hogy a költői szó antinómiája évszázadokon keresztül feledésbe merült-e, vagy minden nagy korszakban, sőt minden nagy műben felfedezhető rejtett, ámde folyamatos jelenléte. Inkább ugrom egy nagyot az időben, és Schiller aforizmáját idézem, 1796-ból:

A szellem miért nem észleli az élő szellemet?

Amint a lélek beszélni kezd, már nem a lélek beszél.

Schiller: *Die Sprache*,
a *Votivtafeln* című ciklus
41. aforizmája (nyersfordítás)

Klasszikus időmértékű disztichonja egy, a felvilágosodás szellemében született szentenciának tűnhet, a költő látszólag áttekinthető módon fejez ki egy végérvényes igazságot; a valódi tartalom azonban ellentétes mindazzal, ami áttekinthető és végérvényes, Schiller a klasszicista aforizmak tiszta és áttekinthető szerkezeté-

vel, amelyik szó és szellem teljes megfelelésének elvére épül, végül épp az ellenkezőjét mondja ki, szó és szellem elvi meg-nem-felelését. Schiller aforizmája nem kevesebbet összegez, mint a világ keletkezését vagy teremtését a költői szavak által – de mindezt apóriaként, örökkétartóan feloldhatatlan ön-ellentmondásként összegzi.

Hogy ez az egyetemes jelentés még inkább észlelhető legyen, idézek (kicsit eltérően az időrendtől) egy teljesen ellentétes, és legalábbis a modern korban egészen egyedülálló példát, Victor Hugo versét.

Mert a szó, jól tudjad, élő létező.

[...]

A szó élet, szellem, csíra, vihar, erély,
tűz;

Mert a szó az Ige, és az Ige az Isten.

Válasz egy vádiratra és Folytatás
(nyersfordítás)

E sorok méltán lettek híresek: szerzőjüknek megadatott a kivételes kegy, hogy bármi kétely nélkül, magabiztossággal hirdesse a költői szó vagyis alkotás, önnön költői szavainak vagyis alkotásának a hivatását. A lezárás, egyértelmű bibliai utalásával, olyan törvényt fogalmaz meg, amelyet Biblián-túlínak kellene neveznünk: a szavaival Istenként kell teremtenie, sőt a szavaival Istent teremti meg.

Félig-kortársa, a német költő Friedrich Hölderlin jól ismerte ezt az egyetemes elhivatottságot, ahol a szónak, az alkotásnak és az Isten-(ek)nek (ez utóbbi egyes és többes számban egyaránt) egy és ugyanazt az aktust, illetve egy és ugyanazt a szubsztanciát kellett jelölniük. Sőt olyannyira ismerte, hogy önnön költői lényét ebben az elhivatottságban élte meg és transzcendálta – ám mindig tragikus hangon, mert azt is felismerte, hogy ez az elhivatottság nem lehetséges többé, mert ha az istenek és Isten léteznek / létezik is, de magára hagyták / magára hagyta a földet. A költő a minden isteni megszűnésének pillanatában szólal meg, hogy szavával megteremtse a világot. Olvassuk el (időrendben Victor Hugónál kicsit korábbi) szigorú disztichonokban írt hosszúversének első sorait. Címe, *Kenyér és bor*, egyértelműen a Bibliára utal.

Körben fényes a város, a fénylő utca-
sor alszik,
lobban a fáklyavilág elsuhanó kocsi-
kon.

Telten, a nap gyönyörét indul ki-
pihenni az ember,
vesztett, nyert-e vajon, méri tűnődve
az ész,
s megbékél; odakint tovatűnt a virág
meg a szőlő,
nem sűrög emberi kéz, nyugszik a
füрге piac.

Nemes Nagy Ágnes fordítása

Nem több mint hat sorban, Hölderlin a szavaival bevégzi a világ megteremtését, ám egyúttal meg is semmisíti ezt a teremtést. Az első főnévtől kezdve („város”, amely az étellel teli világ metonímiája) minden egyes szó a távolodásnak, a megfosztásnak egy-egy következő szakaszát jelöli, minden létezés zajainak fokozatos elhalkulását, minden létezés kiürülését, mígnem a költő ki is ejti a „sivatag” szót, németül „leer” (‘üres’). Majd hosszú szakaszok után következik az a négy sor, amelyben Hölderlin megfogalmazza, mi lehet és legyen a költői szó hivatása ebben a minden isteni létezésből kiürített világban:

Így van az ember: ajándékos bőség
közepében,
mely istentől ered, nem veszi észre
magát.

Hordja előbb sorsát, s amikor már
kész szeretetre,
Lámcsak, akár a virág, szárba szökik
szava is.

Bernáth István fordítása

A négy sor egy ünnepélyes, fájó és egyetemes búcsút dicsőít. Mindvégig felidézi a szó teremtőerejét, az egyaránt antik és bibliai λόγος-t – de azt a történelmi, egyszersmind metafizikai pillanatot hirdeti, amikor a szó elveszíti ezt az erőt, amikortól kezdve a lírai alkotás nem gondolható el másként, nem „szü-

lehet” másként, mint ennek a veszteségnek bensőséges felismerésével.

A történelmi elemzések Baudelaire-t egyértelműen a modern lírai költészet megalapítójának és törvényalkotójának tartják. Annál nagyobb a jelentősége a törvényének, amelyben az ősi antinómia modernkori felbukkanását ragadja meg. *A mesterséges mennyországok* című kvázi-költészetelméleti értekezésében különösen erős hangsúllyal fejt ki eszméjét, amely szerint kizárólag a trópusok nyelve (az allegória és a szimbólum) bizonyul megfelelőnek e világ, az analógiák és megfelelések világának kifejezésére. Így jut el aztán annak meghatározásához, mivé legyen a nyelv, mi legyen maguknak a szavaknak a hivatása:

A nyelvtan, a száraz nyelvtan maga is olyan lesz, mint valami szellemidéző varázslat, a szavak hús-vér alakban kelnek életre [...], és a teljes költemény úgy hatol be agyatokba, mint egy életre kelt szótár.

Hárs Ernő fordítása

Látnoki hangzatú meghatározásában ő is mintegy isteni teremtőerőt tulajdonít a nyelvének, a szavainak – de akként és azáltal, hogy költőalakja egy egyszeri, minden eddigittől eltérő világot vagyis nyelvet alkot.

Mallarmé két tömör és (ami nem túl gyakori nála) érthető definícióban fogalmazza meg a megvalósítandó, sőt meghódítandó új eszmény kihívását.

Mely tisztább csengést ad a törzs szavainak

Somlyó György fordítása

olvassuk az *Edgar Poe síremléke* című versében,

az egyik szóval a másik után legyőzött véletlen

olvassuk *A misztérium az irodalomban* című rövid meditációjában. A költői szavak hivatottak megteremteni a törvény, az abszolút szükségszerűség világát, sőt: csak a költői szavak által teremthető meg egy ilyen világ. A két szentencia nem kevesebbet állít, mint egy autonóm szemantika és vele egy autonóm ontológia megalkotásának követelményét – ez jelenti a világ költői megteremtését.

Közvetlenül az ő nyomában Stefan George, aki két éven keresztül a Mester tanítványai közé tartozott, olyan formulát fogalmazott meg, amelynek minden lírai alkotás örök törvényét kell hirdetnie. Egyik utolsó, *A szó* című versében írta le a sort.

Ne legyen dolog, ahol hiányzik a szó.
(nyersfordítás)

Szentenciája amennyire parancsoló értékű, annyira paradox is: George a költői szó mindenhatóságát hirdeti, azt, hogy a világ-alakzat csak azáltal létezik, hogy költői szavakban megteremtetik.

Három másik lírai költő, akiknek az életműve mind egy-egy új irányt jelzett a posztbaudelaire-i, posztmallarméi nemzedékben, szintén a szó teremtőerejének újrameghatározását keresve fogalmazták meg a költészet eszményét.

S mégis sokat mond, ki azt mondja:
„Este”.

Szavából mélység és gyász úgy csorog,
Mint sűrű méz az öblös sejtű lépből.

Kardos László fordítása

Ezek a sorok zárják Hugo von Hofmannsthal *A külső élet balladája* című versét. A korábbi sorok mind melankolikus és fáradt ütemben követik egymást, az egyetlen üzenetet ismétlik változatok sorában, hogy az „élet” és annak minden megnyilvánulása: a „szavai” és a „terei”, vagy a „játékai” és a „céljai” (e két utolsó rímel egymással: „Spiele” / „Ziele”!) örökkön-örökké hiábavalók. A lezárásban viszont a költő megszakítja a tercinnak ismétlődő sorát, hogy „mégis” kinyilvánítsa szavai teremtőerejét, mert azt állít-

ja, hogy egyetlen, egyedülálló szó is képes egy egész súlyosan és valósan létező világegyetem megidézésére. Néhány évvel később írta meg híressé lett értekezését, az *Egy levelet*, amelyben viszont már felszámolja a létező szavak minden súlyát és minden esszenciáját, reményt már csak egy eljövendő metanyelv szavaitól vár. A szöveg közvetlen tárgya saját költői ihletének az elapadása, de önvallomásának félreérthetetlenül emblematikus jelentést tulajdonít, a költői ihlet kényszerű egyetemes elapadását fejt ki. Pontról pontra valóságosan szemléltet, míg végül eljut a felismerésig, hogy egyetlen emberi nyelvnek, sőt egyetlen emberi szónak sincs jelentése. E negatív állítást mégis valóságos lírai hevülettel ábrázolja, így aztán a meditációját végül azzal az (abszurd vagy nem abszurd) reménnyel zárja, hogy létezik egy nyelv, léteznek szavak azokon túl, amelyeket ismerünk:

Nevezetesen azért, mert ama nyelv, amelyen nemcsak írnom, de talán gondolkodnom is megadatna, sem a latin, sem az angol, sem az olasz, sem a spanyol nyelv, hanem olyan nyelv, amelynek szavai közül egyet sem ismerek, amelyen a néma dolgok szólnak hozzám, és amelyen talán majdan a sírban fogok egy ismeretlen bíró előtt számot adni.

Győrffy Miklós fordítása

A huszadik századnak ugyanannak az első évtizedében Ady Endre *Egy csúf rontás* című versében fogalmazza meg hitvallását a szavak teremtőerejéről.

Pedig a Szó nekem ópium
Pogány titkokat szívhatok belőle.

Pályakezdésekor Adyra mélyen hatott Baudelaire-nek és Baudelaire néhány szimbolista követőjének a lírája. Ez a szentencia is *A mesterséges mennyországok* olvasásáról tanúskodik – de persze nagyon sajátos módon alakítja a saját képére, hiszen még a dekadens motívumokkal is elemi, robbanó, sőt ősi költői hatást igyekszik elérni. Ady szentenciája a szó teremtőerejének testi-lelki birtokbavételét hirdeti, még ha, s még inkább: épp azért, mert vitalista önkívületének halált idéző vetülete is van.

Két költőt idéznék még: mindketten a maguk módján a legvégsőig, vagyis a végső önfosztottságig és önfelszámolásig vitték az antinómiát. Az első idézet Rilke tollából származik. A háború közepén írta *Az Úr szavai Jánoshoz Patmosz szigetén* című versét. A verset vad látomásokkal kezdi, egy soha nem létezett világteret idéz fel repülő oroszlánokkal és a rémület fáival; de aztán egész másképp, egy tisztán

öntematikájú versszakkal folytatja, hogy kijelölje a (költői) szó egyetlen igazi genezisét és egyetlen igazi hivatását:

És írj úgy, hogy nem nézel oda;
mert szükség ez is, hogy: írj! De főleg
tedd a jobbot jobb felől, a balt a
kőre bal felől:

majd én mozgatom őket.

Halasi Zoltán fordítása

A Szent János Jelenéseinek világvége-látomásaihoz hasonlóan ez a kép is kívül van minden emberileg érzékelhető tapasztalaton: az írás emberi tette (a kézzel, amely balról jobbra vezet a tollat) és a végítélet isteni tette (Isten kezével, aki balra vagy jobbra küldi az elkárhozott vagy megváltott lelkeket) lényegében egy és ugyanaz a tett. Előttig Rilke még mindig a bibliai szöveg hagyományát követi (még ha ugyancsak erős parafrázisban): Isten kettős és egyetlen léttel van jelen: az apokaliptikus ítéletében és *A jelenések könyvének* a szövegében egyaránt megjelenik. A folytatásban viszont ezt a hagyományt, tehát az Isten-alak százszor-szent jelentését mindinkább a bizonytalan felé viszi el. Isten egyre inkább eltávolodik a saját ön-teremtett lényétől és világától („Így nem vagyok benn a teremtettben”), megfosztja magát minden szent jelétől („Egyszer le kell magam fegyvereznem”),

míg egy tökéletes misztérium elfedi, és sokkal inkább: felfedi, hogy ekként „egészen megtörténjék”:

Nos, akárhány fejedelmi leplem
Végül lelepleződésre kell.

A zárás megjeleníti, vagyis inkább éppen nem jeleníti meg a Teremtés Istenének absztrakt és homályosan megszűnő alakját; Istent olyan jelekkel láttatja, amelyekkel megfosztja önnönmagát, amelyekkel a Semmit teremti meg. A lezárás a szavak minden megszokott szemantikán kívüli viszonyára épül (levetkőzés / lelepleződés / apokalipszis) (Unbekleidetsein / Enthüllung / Apokalypse). Tökéletesen aszemantikus szintagmával fogalmazva (mivel épp ez az egyetlen, amelyik megközelítőleg pontos): Isten minden világegyetemen *kívülre*, vagyis a saját szavaival és a saját jeleivel teremtett világegyetemen *kívülre* szünteti meg önmagát. A vers kettős kötőjel-sorral, vagyis minden íráson és minden jelentésen kívüli jelek sorával zárul, az apostolnak Isten diktálására Isten önfelszámolását kell leírnia, az apokalipszis Isten eltűnése a teremtő szavak és a teremtő jelek önfelszámolásában.

A másik végletes példa T. S. Eliottól származik. Nagy kompozi-

cíója, a *Négy kvartett* alapvetően azt mutatja ki, hogy az idő érzékelhető, úgy is mondhatnánk, lineáris tapasztalatának nincs érvényessége az emberi létezésre. Arra a következtetésre jut, hogy minden, lineáris idővezetésben teremtett költői szó (legelőször is a sajátja) csakis „értelem” híján lehet:

Hát így is ki lehet fejezni – nem éppen kielégítően:

Iskolás körülírás volt, elévült költői
divat,
Nem takarítja meg a túrhetetlen
viadalt
Szóval és jelentéssel. Nem fontos
a költészet.

Vas István fordítása

T. S. Eliot a teljes kiábrándulását nyilvánítja ki. Amennyiben felszámolja a lírai nyelv, a lírai szó bármilyen teremtőerejének még az eszményét, mit az eszményét: még a vágyát is, megfosztja a lírai költészetet alapvető archaikus funkciójától, és valóban, paradox tökéleteséggel, e négy sorban egy száraz nem-lírai alkotás mesterművét hozza létre.

A költői kifejezés területén belül maradván ennél nem mehetünk tovább, hacsak nem romboljuk le a szavaknak, és ezzel magának az antinómiának az érthető jellegét is. Befejezésként el is hagyom ezt a területet, és bajosan megengedhető

lakonizmussal két olyan filozófus életművét idézem, akik élelátással világítják meg a szó antinómiájának teljes egzisztenciális s egyszersmind reflexív, vagyis reflexív s egyszersmind egzisztenciális jelentőségét. Mindketten kortársai voltak a költőknek a huszadik század első harmadából, és Hofmannsthalnak a honfitársai is. Az első Freud. Bámulatosan nagy tudást mozgósító és bámulatosan nyakatekert teóriát dolgozott ki, és ehhez egy nem kevésbé eredeti és nem kevésbé fázrasztó módszert arra, hogy a megéltet, azt, amit az emberiség, akár csak az individuum megélt, szavakká alakítsa: Schiller formulájához visszanyúlva azt mondanánk: hogy magát a lelket bírja szóra. Nem ítélünk itt sem az elmélet érvényét, sem a módszer hatékonyságát illetően –, de tartjuk meg mindkettő alapvető szándékát, alapvető eszményét. A másik filozófus Wittgenstein. *Logikai-filozófiai értekezésében* a formális logika elméletét és

módszerét felhasználva kidolgozta az emberi létezésnek mint nyelvi létezésnek az abszolút rendszerét. Idézem a szó / lét korreláció alaptörvényét:

Nyelvem határai világom határait jelentik.

Márkus György fordítása

S idézem a nyelvi létezést meghatározó rendszer végső törvényét:

Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.

Meg kell értenünk és végérvényesen, mert ennél se pontosabban, se élesebben nem lehet törvénybe foglalni az emberi és különösen a költői szó alkotásának az antinómiáját: az egyetlen dolog, amiről érdemes beszélni, az, amiről hallgatni kell.

FORDÍTOTTA MARCZISOVSZKY ANNA

A Wallenberg Egyesület Ember Mária-díjára
már lehet díjazottakat jelölni.

A kiírást az Egyesület honlapján találják meg.
www.wallenbergegyesulet.hu

Vagy írjon mailt: wallenbergegyesulet.elnok@gmail.com